

“Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda baş verən hadisədə polisın hərəkətlərinə dərhal və lazımi həddə reaksiya verib. Bu da boş yerə deyil”, bunu Slovakiyanın “Slovo” nəşri yazıb. Transqafqazda, Rusiyanın cənub sərhədləri yaxınlığında böyük bir strateji oyun gedir ki, ABŞ-ın öz ssenarisini Rusiya üzərindən həyata keçirərək yüksək stavkalar üçün oynayır. Türkiyə də Amerikanın strateji maraqlarına uyğun olaraq Rusiyanın cənub sərhədi yaxınlığında Avrasiya dövləti kimi Azərbaycanın yüksəlişini sürətləndirmək üçün fürsət görür.

Rusiya-Azərbaycan münasibətləri iki qalmaqalla pozulub. Birincisi, Yekaterinburqda cinayət törətmiş etnik azərbaycanlıların polis tərəfindən bu yaxınlarda saxlanılması ilə bağlıdır. Üstəlik, həbs zamanı onlardan ikisi “hazırda araşdırılan şəraitdə” dünyasını dəyişib. Bu, Bakının Moskva etiraz notası təqdim etməsinə səbəb olub və bunun ardınca sosial media-da amansız informasiya müharibəsinə başlanılıb, hətta bəzi dövlət mediası Rusiyada “islamofobiya”nın hökm sürdüyünü və “imperiya” ölkəsinin azərbaycanlıları “təqib

şaxəli xarici siyasətini ətraflı təsvir etdi və Qərbin Cənubi Qafqazla bağlı regional niyyətlərinə dair şübhələrini bölüşdü.

Cənubi Qafqaza gəlincə, Co Bayden administrasiyası Ermənistanı daha da Rusiyaya qarşı yönəltmək və regionu parçalamaq və nəzarət etmək üçün Fransa-Amerika protektoratına çevirmək üçün ikinci Qarabağ müharibəsində ermənilərin məğlubiyətindən istifadə etməyə çalışdı ki, bu da Azərbaycanla münasibətləri daha da pisləşdirdi. Lakin görünür ki, administrasiya bu kursu yenidən nəzərdən keçirib və hətta Ermənistanın Azərbaycan-Türkiyə birgə

məsuliyyəti öz üzərinə götürməyə məcburdur. Axı Bakının Moskva rəsmi notası və “Sputnik”in ofisində keçirilən əməliyyat, yerli xarakter daşıyan Yekaterinburqda polis saxlanmasından fərqli bir hərəkətlər idi. Ona görə də Putin bütün məsələləri həll etmək üçün çox güman ki, tezliklə Əliyevlə danışmalı olacaq.

Yuxarıda göstərilənlər orta səviyyəli memurların Yekaterinburqda polisın hərəkətlərinə niyə qeyri-adekvat reaksiya verə biləcəyini izah etmir. Ola bilsin ki, bu, çoxlarının Rusiyaya və xarici təsirlərə qarşı köklü düşmənçilik hissi ilə bağlıdır. Birinci səbəbə gəlincə, bəzi azərbaycanlılar (vacib odur ki, hamısı deyil, əksəriyyət deyil) oxşar hissləri yaşayır. İkinci səbəb ABŞ-ın Ermənistanın “Azərbaycan-Türkiyə birgə protektoratına çevrilməsinə icazə verməsi” ssenarisi ilə bağlı ola bilər.

ABŞ və Fransanın Ermənistanı birgə protektoratına çevirmək çətin olardı, çünki Gürcüstan Baydenin rəngli inqilabından sonra hökuməti Rusiyaya qarşı “ikinci cəbhə” açmağa məcbur etmək və ya imtina edildiyi təqdirdə onu süqut etmək olan bir neçə iğtişaş dalğasından uğurla çıxmışdır. Ermənistanı daha sonra bölgənin bölünə və idarə oluna biləcəyi qalaya çevirmək üçün lazım olan hərbi logistika, buna görə də axsaqdır, çünki onlar real olaraq Gürcüstan

keçir və Rusiya Ermənistanı müdafiə etmək üçün fərqli addımlar atsa Bakı onu bağlaya bilər. Məntiqli düşünsək, əslində Rusiya Azərbaycanla münasibətləri gərginləşdirmək, müharibə etmək niyyətində olmamalıdır. Amma Rusiya və Azərbaycanın Ermənistanın geosiyasi gələcəyi ilə bağlı diametral əks ideyaları var. Bu, bütövlükdə region üçün mühüm rol oynayır. Azərbaycan Türkiyənin Avrasiya gücünə çevrilmə yolunda əvəzsiz rolunun fərqiəndir və çox şey onların Ermənistanı özünə tabe edə bilməsindən və ümumilikdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Cənubi Qafqaz vasitəsilə Kiçik Asiya ilə Mərkəzi Asiya arasında logistikasını daha səmərəli edə biləcəyindən asılıdır. Əgər Azərbaycanın gələcəyinə Rusiyanın əvəzinə Türkiyənin rəhbərlik etdiyi regional nizamın bir hissəsi olmasının daha yaxşı xidmət edəcəyi qənaətinə gəlibse və ABŞ bununla razılaşarsa, o zaman, Bakının son hadisələrə həddindən artıq reaksiyası mükəmməl mənə kəsb edir. Moskvanın vasitəçiliyi ilə 2020-ci ilin noyabrında imzalanan Ermənistan-Azərbaycan atəşkəs rejimi Azərbaycanın iki hissəsini birləşdirən Bakının Zəngəzur dəhlizi adlandırdığı Ermənistanın cənubundakı Zəngəzur bölgəsi ilə Rusiyanın nəzarətində olan dəhlizin yaradılmasını nəzərdə tutur. Paşinyan indiyədək Qərbin və

Slovo: Moskva-Bakı problemləri Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsidir

etdiyini” iddia edib.

Bunun ardınca “Sputnik-Azərbaycan”ın ofisində polis axtarış aparıb. Hərçənd bu qurum fevral ayında hakimiyyət orqanlarının bağlanması qərarından sonra boz zonada fəaliyyət göstərirdi. Bir neçə əməkdaş şübhəli şəxs qismində saxlanılıb. Ehtimal olunur ki, bu qərar dekabrın sonunda Şimali Qafqazda, daha dəqiq desək Qroznı səmasında Azərbaycanın AZAL dövlət şirkətinə məxsus sərnəşin təyyarəsinin vurulmasına Rusiyanın reaksiyasından rəsmi Bakının narazılığı ilə bağlı olub.

İkitərəfli münasibətlərdə yeni problemlərə kimin cavabdeh olması barədə danışmazdan əvvəl hadisələrin cərəyan etdiyi daha geniş konteksti xatırlatmaq vacibdir. Dekabrın sonlarında baş vermiş insidentdən əvvəl Rusiya-Azərbaycan münasibətləri 2022-ci ilin fevralında xüsusi hərbi əməliyyat ərəfəsində prezident İlham Əliyevin Vladimir Putinlə imzaladığı strateji tərəfdaşlıq paktına uyğun olaraq çox müsbət inkişaf edirdi. Rusiyanın 2020-ci ilin noyabrında ikinci Qarabağ müharibəsinin başa çatmasında oynadığı rol görünən səbəblər sırasındadır.

Keçən ilin avqustunda Vladimir Putin Bakıda oldu, sonra İlham Əliyev oktyabrda MDB sammiti üçün Moskva uçu. Dekabrın sonlarında təyyarə qəzasından bir qədər əvvəl Əliyev Bakıda “Rossiya seqodnya” agentliyinin rəhbəri Dmitri Kiselyova uzun müsahibə verdi, o, Azərbaycanın çox

protektoratına çevrilməsinə razı ola bilər. Bu konsepsiya Ermənistandakı son iğtişaşların hərəkətverici qüvvəsidir. Rusiya nöqtəyindən, Fransa-Amerika protektorat ssenarisi Qərbin erməni revanşizmindən istifadə edəcəyi təqdirdə Moskva üçün gözənilməz nəticələrlə nəzarətdən çıxma biləcək daha bir regional müharibəyə səbəb ola bilər. Eyni şəkildə, Azərbaycan-Türkiyə protektorat ssenarisi Türkiyənin Avrasiya dövləti kimi yüksəlişini kəskin sürətdə sürətləndirə bilər, xüsusən də Mərkəzi Asiyada onun təsirinin, xüsusən də hərbi sahədə genişlənməsinə səbəb olarsa. Ümumiyyətlə, ideal ssenari Ermənistanın Rusiyanın müttəfiqi kimi ənənəvi mövqeyinə qayıtmasıdır.

Yeni problemlərin yarandığı konteksti izah etdikdən sonra kimin günahkar olduğunu başa düşməliyik. Slovakiya nəşri yazır ki, “Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda polisın hərəkətlərinə həddən artıq reaksiya verdi və bununla da vətəndaş cəmiyyətinə işarə etdi ki, indi, heç olmasa, Rusiyaya qarşı qəddar informasiya müharibəsi aparmaq mümkündür”.

Azərbaycanın bu cür reaksiyasında kimin daha çox rolu olduğunu tam ayırd etmək mümkün deyil. Ona görə də İlham Əliyevin Rusiya ilə özünün qurduğu strateji əlaqələri təhlükə altına atmaq qərarına gəldiyi qənaətinə gəlmək çətindir. Əgər orta səviyyəli memurlar öz təşəbbüsü ilə hərəkət etsələr də, Əliyev bu və ya digər şəkildə

vasitəsilə həyata keçiriləcəkdir.

Ona görə də sələfinin strateji itkilərini azaltmaq istəyən Donald Tramp administrasiyası Ermənistanı Türkiyə və Azərbaycana “hədiyyə” edə bilər ki, bu da Trampın Baydendən miras qoyduğu hər iki ölkə ilə problemli münasibətləri yaxşılaşdıracaq. Bunun müqabilində ABŞ bu dövlətlərdən mümkünə Rusiyaya qarşı daha sərt mövqe tutmağı xahiş edə bilər. İndiyə qədər bu ölkələrin heç biri öz iqtisadiyyatlarına zərər vuracağı üçün Rusiyaya qarşı sanksiyalar tətbiq etməyib. Lakin ABŞ siyasi gərginliyin artması üçün bəhanə kimi xidmət edəcək vəziyyətin tezliklə yarana biləcəyinə ümidini itirməyib. Çox güman ki, orta səviyyəli memurlar belə planlardan xəbərsizdirlər, lakin yuxarıda təsvir olunan tələb rəhbərlik vasitəsilə onlara çatma bilirdi. Bəzi liderlər dövlətin istənilən əlverişli fürsətdə həddindən artıq reaksiyaya razı olduğunu açıq şəkildə ifadə edə bilirdi. Belə bir inkişafda tərəflər baş verən hadisələrdəki rolunu “inandırıcı şəkildə inkar etmək” və gərginliyin azaldılması ilə bağlı danışmalar aparmaq imkanı var. Rusiya bütün bunları bu regionda yeni nizamın yarandığına işarə kimi qiymətləndirə bilər.

Artıq Türkiyə burada məsul ola bilər. Onda Ankara və Bakı Ermənistanı regional siyasətə uyğunlaşdıracaqlar. Daha sonra Türk Dövlətləri Təşkilatını Rusiya Federasiyasının cənub sərhədində əhəmiyyətli bir gücə çevirmək üçün onun ərazisindən keçən hərbi logistikanın təkmilləşdirəcəklər. Aydırdır ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı Qərbin nəzarətində deyil, onun Türkiyə lideri və indi onun bərabərhüquqlu azərbaycanlı tərəfdaşı belə bir ssenaridə muxtar şəkildə Qərbə Rusiya ilə bağlı strateji gündəm təklif edə biləcək.

Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin (ŞNDK) ən optimal qolu Azərbaycandan

regiondakı erməni diasporunun təzyiqləri səbəbindən bu ideyanı həyata keçirməkdən imtina edib. Amma Donald Tramp Ermənistanı Azərbaycan və Türkiyəyə “vermək” qərarına gəlsə, Paşinyan razılaşa bilər, ancaq rusları bu marşrutdan uzaqlaşdırdıqdan sonra.

Rusiyanın nəzarəti Türkiyənin bu dəhliz vasitəsilə Mərkəzi Asiyaya logistikasını təkmilləşdirməsinə mane olacaq, çünki son məqsəd Avrasiyanın mərkəzi bölgəsində Rusiyanın təsirini əvəz etməkdir. Türkiyənin bu və ya digər şəkildə Mərkəzi Asiyaya qeyri-məhdud hərbi çıxış əldə etməsinin nəticələri Rusiya üçün fəlakətli ola bilər. Onun bu regiondakı nüfuzu artıq Türkiyə, Avropa Birliyi və hətta bu yaxınlarda Qazaxıstanla iki illik hərbi müqavilə imzalayan Böyük Britaniya tərəfindən mübahisələndirilir. Rusiyanın dünyanın ən uzun quru sərhədini payladığı bu dövlət 2023-cü ilin yayından tədricən Qərbə doğru meyl edir və bu, bu ssenarinin reallaşacağı təqdirdə daha da güclənə biləcək narahat edici tendensiyaadır.

Bütün bunları nəzərə alsaq, Rusiya-Azərbaycan münasibətlərində yeni problemlər Trampın Ərdoğanla razılaşa biləcəyi və Əliyevin tezliklə qoşula biləcəyi Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsi ola bilər. Son hadisələrdən çıxış edərək Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin həmişəlik belə qalacağını və ya hətta qaçılmaz böhrana çevrilə biləcəyini söyləmək hələ tezdir. Lakin bunu da qəti şəkildə istisna etmək olmaz və Kreml bütün variantları ciddi şəkildə nəzərdən keçirməlidir. Ən yaxşı halda Putin münasibətləri qəfil pozan problemləri həll etmək üçün tezliklə qarşı tərəflə telefon danışığı aparmalıdır, əks halda vəziyyət daha da pisləşə bilər.